

*Jaromír
John*

VEČERY
NA SLAMNÍKU

NAKLADATELSTVÍ HOST

ČESKÁ KNIŽNICE

VEČERY NA SLAMNÍKU

Sólové výstupy, zpovědi, banality a sentimentality

Lidé se mňa ptali,
co su zač,
a já jsem povídal,
že su oráč,
oráč, kopáč, šidlář, mydlář
a naposledy ten motovidlář
Bartoš 461

Honza

S naším Honzou jsme pásli krávy.

Jenže se lepší učil než já a pan farář Lebduška říkal jeho mamince, aby ho dala na študie.

Otce neměl, jen dědečka na vejminku, ale hospodářství pěkné, nejlepší pole, žádné písčiny, jako měl můj tatínek, dřel se a nic z toho, k tomu šest kusů dobytka, koně, svini, děvečku. Dokud měli bejka, vodili jsme k nim krávu. Ke všemu byli sami, maminka, Honza, tři bratři a jen na žně si přijednávali.

Mně to tak ve škole nešlo, radši jsem chodil za humna na jabka, k muzikám, za holkama a nejradši sem pek v sušárně švestky nebo hlídal álej a spal v boudě. Museli sme ráno do školy, odpoledne sme pásli nad Praskačkou dobytek a dělali vohně.

Honza každýho přepral.

Jednou Na Piáně rozbil praskačskému klukovi hlavu, protože mu zahnal krávy do lesa.

Ale jeho maminka se o něj bála, že umře na soucotě, a proto ho krmila každý den hovězí polívkou s kapáním nebo nudlema, nakrájela tam játra a ledvinky, Honza si nalil horkou smetanu, rozkloktal pět vajec, a když dojed, říkal, že zrovna tu sílu

cejtí v rukách, že by prorazil coulové prkno pěstí — ale neprorazil, šel do chlíva, rozvalil se na pelech a spal.

Pak jsem pro něj přišel, panímáma nám dala kafe, vejražkovou buchtu a hnali jsme dobytek ven.

V neděli jsme museli do kostela, jenže my šli za Syrůckovu stodolu, a že se nám špatně v botkách šlo, schovali jsme je do větráků a šli chytat kleňata.

Jednou vyrazil jsem mu z ruky pstruha a Honza, jaký byl krevnatej, rozvztekal se, dal mně pasáka aspoň čtvrt hodiny.

Pan Syrůček a pan řídící mě křísili.

V gymnáziu byl nespokojený. Říkal, že měšťáci jsou nafoukaní kluci, že jsou pořádek nemocní a že by jich musilo být na něj dvacet. Kde moh, něco jim proved. Nachytl užovky a ve fyzice před panem profesorem prásk s ní o lavici, druhou — prásk! — třetí prásk! Lezly po zemi a hledaly díru. Kluci utíkali ze třídy, křičeli a pan profesor Mazánek se rozčilil: „Jendo, seber to — seber to — ty poberto!“

Pak byl z Honzy znamenitý fotbalista, a protože byl širší než delší, říkali mu: „Bůňo — podej!“ — „Bůňo — surovost!“ — „Bůňo — ofsajd.“

Jak řekli ofsajd, nechal Bůňo hry a šel na soudce a ten musil odpískat.

Hrál levou spojku a taky závodil na 100 metrů, jenže se nepohodl s úředním měřičem času a hnál se za ním s hlásnou troubou. Ten hrbáček utíkal, měl lakýrky a anglickou čepici. My jsme mysleli, že ho Honza přinejmenším zabije. Dohnal ho, vzal mu troubu a zařval mu do ucha: „Kóóm to vóóólej, vóóni móóólej!“

Ten měřič musel z hřiště, jak se mu smáli, a Honza to zas vyhrál.

Hrál beka v „Bé Es Ká“ proti „Dé Es Ká“ a sám dal šest branek, jednu brankaři na nos.

Tekla mu červená a bylo z toho zas mnoho smíchu.

Byl teda slavnej.

Hráli o pohár a zas se Honza vyznamenal, byl ve všech novinách, hrál se Slavií, se Spartou, to soudcoval pan Nedomlel

ze Svazu, k úplné Honzově spokojenosti. V Pešti ho nesli hoši na ramenou. Vídeňákům nařezal, že nevěděli, mají-li být namodro či nazeleno, ale nakonec byli červení jako raci, ani s Honzou na večírku mluvit nechtěli...

Čech holt všude zvítězí, to je marný!

Že honil víc merunu, než se učil, a taky pro jiný věci, musil na jiný gymnázium.

Zvali ho do Prahy, aby hrál se Slavií, že ho udělají bankovním úředníkem, ale Honza nechtěl, umínil si, že bude doktorem, a taky to prosadil.

Dyk von jako kluk řezal žáby kudlou a svlíkal užovky z kůže, matce zabíjel drůbež a prase uměl porazit, vyvrhnout a opařit jak žádný jiný; nabrousil si nůž o vocílku, rukávy vyhrnul a nadělal drobu, jitrnic, presbuřtu, jedna radost. Hříbata a bulíky si vyřezal bez miškáře, kdo ho to naučil — to je u kristapána.

Když přijel domů, mysleli jsme, že zpejchne. Ale Honza byl jako dřív, třeba mu říkali pan doktor.

Mezi náma byl zas jen Honza honzovatá.

Jak přijel, všechno svlík, chodil v plátěnkách, říkal, že je takhle doma nejšťastnější, když může běhat bos a dělat v hospodářství — to mu bylo nade všechno.

A jako dřív, zas teda krmil dobytek, točil řezačkou, až řinčela, chodil za žentourem, staral se o holuby, o krůty a kůzlata, jezdil na pole, nakládal mandele na žebříňák a žádněj neuměl tak pěkně srovnat a utáhnout fůru jako on.

Měl všechno hned doma.

Máma domlouvala, že se zahazuje, hladila ho: „Honyнку sem — Honyнку tam“, nosila na pole podmáslí, pekla a smažila, až byl sádelnatej až moc a pořád celej říčnéj.

Jo! Naše parta byla: Honza, já, Láda Coufalů, Franta Štěpánek a Pepek Nežádanejch.

Honza říkal: „Sakra, kluci! Fešná česká děva — hlavní věc.“

Tak jsme dycky večír chodili za holkama a v neděli k muzikám.

Po půlnoci vypomáhal Honza muzikantům, foukal pozoun anebo drh šmytcem basu.

Když umřel mladej Štěpánek, co jako s náma chodil do školy, teda spolužák, nedal si to Honza vymluvit, aby mu na pohřbu nezahrál s ostatníma praskačskejma muzikantama, šel vedle bubnu a troubil smutně pozoun. Měl modrej hasičskejm kroj jako ostatní, byl hasič dávno, a tehdá, dyž študoval medicínu, chtěli ho udělat podvelitelem, to nemoh vzít, ale aspoň zastupoval župu a v Praze vymoh subvenci na stříkačku.

Když umřela paní řídící na plicní mázdru, to si nedal vzít, schválně přijel z Prahy, aby starýmu panu řídícímu a nebožce prokázal poslední čest, a troubil smutně na ten pozoun.

A co vám povídat! Honza byl ohromně hodnej člověk.

Po pohřbu mně ukazoval lidský kostičky, měl je v kapse. Pak jsem viděl atlas s vnitřnostma. Všechno vysvětlil, jak je to u ženské, jak to má mužský, co a jak, a nejvíc jsem se divil, že žaludek u člověka vypadá jako tlačěnka, já myslel, že je to kulička jako u drůbeže.

Von nám vypravoval celej večír vo bláznech, co všechno provádějí, čemuž jsme se ohromně nasmáli.

Zrovna měl po rigorózu, když stará Urbanka spadla z přístodůlku a zlámala si nohu. Poslali pro Honzu. Stáh jí nohu dvěma fošnama, uvázal přes kladku a zatížil kamenem od okurek. Když přijel pan doktor Hirsch v bryčce, řek přede všema, že by to lepší neudělal, Honzovi říkal „pane kolego“, podal mu ruku a šli spolu na láhvový pivo k Formánkovům.

Rozhlásilo se to a k Honzovi chodili lidi zdaleka, až z hor, vozili mu báby na vozech, v peřinách, aby pomáhal, dávali mu peníze, máslo, vajíčka, jenže Honza jim sprostě nadal, nic nevzal. Ani recepis nenapsal.

Jo! Hořejšího Havrána vykurýroval z kejchavýho kašle.

Po promoci na doktora jsme seděli v Praze u Brejšků, Honza tam byl pečeněj vařenej, nikde v Praze neměl dost, ale tam mu dávali večere — tak — po našom — víme? Proto mu pan Brejška gratuloval a všem vůbec při hostině, osobně dohlížel, smál se na ženský a políbil si svou vlastní ruku.

S tím líbáním jsme potom Honzovy sestřenice zlobili, jak jsme je potkali, políbili jsme si ruku a mlaskli.

Anča mně řekla: „Ty sviňáku!“

Jo! Na promoci řek pan profesor mamince, že Honza je kapacita, jeho nejmilejší asistent, a že bude docent.

Za půl roku začala válka a Honzu k tomu — rozumí se — hned vzali všemi desíti. Takovýho věru potřebovali. Voblík ofi-
círskou uniformu a odjel na Srbsko.

Půl vesnice ho doprovázelo.

Jak — a co tam bylo — jak se měl — dodnes nevím.

Vrátil se za půl roku na urláb, nic nechtěl mluvit, jen řek, že museli kvaltem z Bělehradu, že sloužil u Maďarů, že ztratil všechnu bagáž, bylo ho půl, spad se náramně a byl na nás na všechny strašně sprostěj.

Vytáh svý plátěnky z almárky, chodil v košili a v pantoflích, coural po mezích, s nikým nemluvil, jen prosil panímámu, aby mu v kalhotách vystřihla klín, že z něho všechno padá.

Pak zase jed, pomoh dělat, večír se učil německy, natáh si novou strůnu na basu — a byl jako dřív.

Za čtrnáct dní panímáma zas klín vsazovala.

Mě vzali u druhý prohlídky hopem a dali mě k tomu samýmu regimentu.

Když se to Honza — takhle o polednách — dověděl, příběh k nám a povídá: „Františku — to nic — žádný hejble — buď bez starosti — šup sem, šup tam.“

Vymoh si mě za pucáka.

Potom jsme byli v Přemyšlu, u Tarnopole, u Sandoměře, v bojích u Wicynu, v září, dvakrát jsme táhli přes Karpaty do Uher a do Bukoviny a zas zpátky — jak hoňácký psi v řepě.

Honza řezal, obvazoval, klel, nadával a jeden čas léčil dragounům koně.

Když bylo nejhůř, říkával: „Františku — to nic — to víš — šup sem, šup tam.“

Lehávali jsme před celtama a zpívali jsme Zelení hájové, Andulko šafářová a Honzovu zamilovanou Já jsem majstr seminářský.

Nejvíc jsme zpívali, když nám bylo ouzko nebo když nám někdo vynadal, bylo těžko se smluvit, já německy neuměl a Honza málo, plet to všelijak.

Ve Stryji chodil do oficírský menáže a předplatil si trojí porci.
Tam mu říkali lord Biftek.

Hejtman ho vzal při menáži na stranu, něco mu sprostýho řeč, Honza zuřil, že s tím sekne, že von je chirurg, že teda umí jíst nožem a že toho má až po krk, klel a víckrát mezi ty protivy nešel.

Ale — když ho potom jeho profesor z Prahy vymoh pro sebe, na operace — hromtidejpac — to Honza skákal.

Marodi brečeli, nejvíc Češi, prosili proboha, aby je vzal s sebou, ať to byl Polák, Srb, Němec nebo Maďar, naříkali, tak silně měli Honzu rádi, neb on marodům dělal pomyslení, říkal, že chudej lid za to neštěstí nemůže, ať je takovej nebo makovej, že jsme samí ubožáci, byl jim kamarád, že to byli malí rolníci a on se s nima o hospodářství nejradši bavil. S každým ty a ty, Františku sem — Františku tam — to von každému, ať se s ním srozuměl, nebo ne.

„Františku, nenaříkej...!“

„Františku, hezky drž... šmik, šmik... nono!“

„Františku, máš doma ženu, děti, holku... cákra drž, chlape... už jsme hotovi, Františku!“

A hned zas na saniťáky: „Dejte sem druhýho Františka!“

Byl to třeba Rumun nebo cigán, měl ustřelenou nohu nebo třeba taky půl hlavy pryč, ale jak mu Honza řeč „Františku“, smál se a Honza, doktor, zas na něj, a třeba za chvíli vojáček odešel k Abrahamu, přeci jen rumunský František takhle s lehčím srdcem z tohohle všivýho světa odešel.

Jo! Ten den, co jsme odjížděli, páčil jsem topůrkem na voze bednu a udělal se mně pruh jak husí vejce.

Holt — malér!

Cestou na dráhu jsem se na to nemoh dívat, jak Honza nes dva ruksaky, tři kufry, deky, mantle jak pucák, a já vedle něho s prázdnýma rukama jak vopravdovskej oficír.

Just sem mu bral bagáž z ruky, velkou silou, prosil jsem, že bych vymámil na jalový krávé tele, na nádraží ve Lvově jsme se prali, už jsem to nemoh vydržet, tu vostudu, ale von se voháněl kuframa a řval jako bejk:

„Franto, rukou tě napálit nemůžu, ale jestli nepřestaneš, šutnu tě jako merunu rovnou do království nebeského!“

A nemlich tak v Krakově se mně sevřelo srdce, když jsem se v hotelu probudil a viděl, že Honza drhne rejžákem moje bagančata.

Po čtrnácti měsících — teda — vraceli jsme se do Čech a nehnuli se od oken vod Bohumína.

Honza pořád: „Františku, koukej, ta krása, ty pole, ta čisto- ta, ty český chaloupky, a všecko zelený, pořádně obdělaný — můj ty bóže!“

Najednou — Česká Střebová — Pardubice a — hrome — Přelouč — Kolín — a pak už Ouvaly — Libeň — a viděli jsme matičku Prahu, Hrad a Svatýho Víta — my koukali každej na jinou stranu a smrkali jsme — najednou sme se na sebe podívali — brečeli — a smáli se.

Kryndapáninka!

Co je to všechno platný, když jsme v Čechách doma. To nám žádnéj vzít nemůže.

Honza najal na Vinohradech byt u paní Slaný, vdovy po rešpicientu.

Hezká seknice, jenže všude strašnejch flašek po jarmarách a v bytě čuch po kafrovým mazání.

Do večera jezdili sme v elektrice po Praze, byli na Hradčanech, na Letné, tam chtěl Honza vidět zas jednou hřiště Slavie, pak na Nebozízku, tam jsme na lavičce snědli špek, a honem do Národního, ani už nevím, co hráli, dlouho jsme tam nevydrželi, byli jsme vyjevený, jen jsme si tu nádheru prohlíželi a divili se, že je to všecko naše, český, a po druhým jednání honem na koncert Filharmonie.

Kamarádi, těch bas tam bručelo aspoň šest!

Řek jsem Honzovi: „To by sis, ty vole, s nima podrbl basu, vid’?“

A on na to: „Františku, ty mamlase, to jsou samí virtuosové a náš praskačskej kapelník, obrhasič Pecháček, ten jim nejde ani pod kramflek — ani by si ho nevšimli — kampak tě vede slepá vášeň!“

Pak jsme chodili po kavárnách, trefili Vařečku, od nás, taky ve vojenském, kaprála, a zapadli do vinárny, zpívali písničky, i Honzovu zamilovanou Já jsem majstr seminářský a Kde domov můj, takový nadšení bylo, hosti a sklepníci koukali, Honza se přinapil a pořád ke mně: „Františku — nalej si — zavdej si — šup sem, šup tam! — Ať žije Čechie!“

Čtvrtej den nato Honza v nemocnici operoval, jako když hrom bije.

Taky na mě došlo. Na ten můj pruh — rozumíme?

Zaved mě do svý laboratoře, měl po stolech plno flaštiček, taky kyslík, dusík a jiné bakterie a chemikálie, položil mě na stůl, měl jsem to jak pštroší vejce, a nedopočítal jsem ani dvacet. Honza to vlastnoručně rozříz, vymačkal a zašil.

Ležel jsem pak na pěkný posteli, chodil na vizity, nosil mně dopisy, knihy, Jiráska a Šmilovského — hezký počtení.

„Františku, nemáš horečku? Jak ses vyspal, ty všiváku líná? To jsou časy! Ještě holku — věd’? Šup sem, šup tam!“

Cimra se řehtala, i doktoři, doktorcky, průvod, co za ním chodil v bílých pláštích.

Honza byl vůbec ohromný pašák, pravej Čech a kapacita na slovo vzatá.

Byl holt šťastnej, že je v Praze!

Za dva měsíce mě zas vzal k sobě, neb byl bez pucra a d’ál si všechno sám.

Byl podzim. Večír chodili jsme ke Karlu Čtvrtýmu na kafe a na noviny, tam se scházeli sportovci, jináč s doktorama Honza moc nemluvil, říkal, že je jeden na druhýho jako pes a kočka.

Uhodily mrazy a my byli bez uhlí.

Jemu to nevadilo, byl celej den ve špitále, teda jako v lázni, ale já doma poklízel v mantlu, začaly plískanice, sedával jsem u paní v kuchyni, na šamrdli a vona vařila, já čet večerníček a kouřil.

Z pole jsem si přines zachlazení, morek nastydelej a nos furt rosnej.

Večír dycky zimnici, delirium tremenc třepetarium. Paní nám vypomohla s uhlím, ale pak už sama neměla, na čem by snídani vařila.

Honza nosil ze špitálu špiritus a najednou — takhle se vobrátil — a povídá mně: „Františku — nic to není platný — uhlí mít musíme.“

Telefonoval semhle, támhle, onde, a pak přišel, že má zamluvený tři metrčky v Holešovicích.

Chtěl jsem tam ject, a on: „Františku, prr! Seš po operaci, šetři se, nic nezdvihej, to se doveze samo — šup sem, šup tam!“

Sháněl se po někom, nakonec, jakej Honza byl prchlej, se dopálil, vypůjčil si od Frinty truhláře kárku a bedynku, pliv si na ruce a marš do Holešovic.

Tam se šťastně dostal, uhlí koupil, dostal víc, než myslel, a tlačil kárku na Vinohrady.

Jo! Dyby von si vzal aspoň teda polní čepici, třeba měl oficírní plášť — kdo by si ho všim? Mysleli by nejvýš, že je frajtr. Ale von měl salonní oficírní a v Hybernský ulici, proti nádraží, stal se — pánové — ten strašnej malér.

Akorát přijel vlak z Vídně a s ním maršálové na inšpekci.

Vyjdou — a tumáš, čerte, kropáč!

Koukají na Honzu asistentního, jak táhne káru s uhlím, mantl rozepjatej, čepici na stranu a celej říčněj.

Jak je viděl, zarejdoval štrekou a dal se do klusu.

Jenže už bylo pozdě.

Hejtman jeden ho doběh, milí páni, až k němu, kam že jede, co to jako oficír veze, jakže se jmenuje, čím je, všechno si zapsali, zavolali dva vojáky a ti měli, chudáci, co tlačit.

Honza přišel domů, praštil čepicí o kanape a byl na mě strašně sprostěj.

Že on je doktor a chirurg a žádnej oficír, co je mu po tom, a že se páni taky rádi ohřejí a že mají dobře zatopeno a že už to vojenský kvádru neoblíkne a kdesi cosi.

Mě mrzelo, že to bylo kvůli mému pruhu, a řek jsem mu: „Honzíčku — to nic — z toho bude jen takovej doktorskej kásárník — a víš? — Šup sem, šup tam!“

Přešlo ho to a ten večír jsme pili na zlost a přišli až ráno.

Jo sakra!

Volali ho na všechny možný a nemožný vojenský ouřady, vyslychala ho kdejaká generalita a nakonec nepomohlo, že se profesor přimlouval a jeden obrst v penzi, kterému výtečně operoval manželku — musili jsme honem pakovat a hajdy na jih — na Taliána.

Kruc! Šeredně se to jelo.

A zas jsme stáli u okna a dívali se na Prahu, jeli z Františkova nádraží železnákem na Smíchov a koukali a smutně smrkali...

Chudinka Honza!

Naše doktorina byla na Isonco, zima utekla jakbysmet.

Honza neměl čas myslet na domov, těšili jsme se, že za tři měsíce pojacháme domů.

Přeložili nás na Mrzli Vrch, Hermadu, Kolgabriele, na stráň do vinic, já ráno v pět hodin běžel do kaverny pro vodu, du zpátky s dvěma kyblíky, slyším děsnou ránu z taliánský vosmatřícítky, sršel bílej oheň, kdoví jestli to nebyla fosforová rána, stromy jako vápenný a na tom místě, co byl Honzův barák, hlubokej dolík, že by se s vozem otočil.

Na celej stráni koně popadali a lidí to zabilo houf létavým železem i kamením.

Hodilo to se mnou na strom, do vejšky a nakřivo, nevím, jak jsem to divně letěl, pad jsem na hlavu, na skálu, otrás si mozek.

V nemocnici mě napadlo, že jsem v tom strašným vohni Honzu viděl, jak letěl, nejprv rovně, pak zpátky, přelomil se vpůli, že letěl nohama do vejšky, jenže zlomenej v zádech, ty dva kusy těla letěly spolu, rozžhavily se, vypadalo to jako podkova, sršely jiskry, a ty dva kusy se rozstříkly, jako když kovář uhodí na rozpálenej kus kladivem.

Na plotech, tyčkách, stromech visely nohy, ruce a vnitřnosti, ale kdopak věděl, co komu patří z doktorů, moníků nebo patnácti marodů!

Dověděl jsem se potom, že hoši od osmadvacátýho tam kopali, aby aspoň Honzu, jak se sluší a patří, pochovali, a vykopalí hlavy, nohy, blůzy, držátka nosítek, Honzovu spálenou doktorskou tašku, uvnitř rozlitý niklovaný nůžky — však je mám na památku.

Byl jsem po špitálech, ztratil řeč a pořád jsem brečel.

Byl jsem mezi magory, pustili mě, jenže já, hoši, nejsem svůj a je to už rok... nesmím na nic myslit... ani vzpomínat... neměl jsem ani začít povídat... mě to rozčiluje... já za to nemůžu... z jednej... z jednej vesnice... jako bratři... operoval mě... já si to neodpustím... do smrti... chudáček Honzíček... v noci se mně zjevuje... vč-včera zrovna... trubil smutně pozoun... takhle... stojí u mýho kavalce... u noh... je bílej, fosforovej... nic nemluví... jen se tak divně kouká... jako tenkrát na Prahu... když jsme smrkali... z toho smíchovskýho železňáku...

Hlavalam

ČETAŘ: Pyšvejc, pro poštu!

— — ? — — — ? — —

PRVNÍ VOJÁK: Hej — ty — slyšíš? Marš pro poštu!

(Dragoun Pyšvejc mlčí. Sedí na kavalci. Krůpěje potu řinou se po žloutenkovém, vousatém obličejí. Dívá se do sešitku s předlohami. Mozolnýma, jako popálenýma rukama točí kaménky. Sune kostky černým nehtem z místa na místo, nadzdvihuje, obrací... Na polštáři leží papírová krabička. Na víčku je barvotisk, který znázorňuje besídku a v ní holohlavého starce v antické říze s věncem na hlavě. Mudrc si přemýšlivě podpírá levou rukou hlavu, pravá ruka skládá kostky na bambusovém stolečku...)

DRUHÝ VOJÁK: Co to zas dělá ten starý blázen?

(Pyšvejce obklopí vojáci. Pouze dva muži pleskající kartami zůstanou v koutě strážnice.)

PYŠVEJEC: Netlačte se! Totoť jest hlavalam, který mi dal jeden dezertér. Tadyhle v knížce jsou všelijaké obrázky. Složil jsem už písmena A, B, C, D... kočka přede... číslice trojku, pětku, devítku... pak slepičku... jedno cimbuří, panáčka, meč a portmonku... Co se mi podaří, zaškrtnu si blajštiftem. Teď

skládám kozu... těžká rada... člověk holt nemá to myšlení jako v civilu... dnes v noci se mně o koze zdálo... smutně mečela... zjevil se tenhle stařec na škatulce a hrobovým hlasem řekl: „Pomni, ó člověče... a polož nejmenší kostku rohem dolů, přiraz trojhran napravo a tolikéž trojhran rubem nalevo, certličku příčně vzhůru... zapuďíš ihned můru... spánembohem...“ A byl pryč. Ráno jsem zkoušel, jak mně radil, ale jestli jsem mu špatně rozuměl, či ten děda si to poplet... to je u boha... zkrátka, tenhle čtvereček se nikam nehodí...

PRVNÍ VOJÁK: Tak ho strč do kapsy!

PYŠVEJC: Hlupáku! Všechny kostky musí být pohromadě, přečti si vysvětlení ve všech řečích světa...

DRUHÝ VOJÁK: Pěkná zábava, tenhle hlavosmrtič, či jak se to... tento...

TŘETÍ VOJÁK: Pusť! Složím ti kozu za kus domácího sejra.

ČTVRTÝ VOJÁK: Franto, než se na to jako žid na mosaz!

PYŠVEJC: Netlačte se na mě! Mám už z toho horkou hlavu. Nesahejte na sestavu! K tomu musí být cvičenost!

ČTVRTÝ VOJÁK: Když nemáš školy, hlavy si nelam!

PÁTÝ VOJÁK: Přestaly nám gramofony, nastaly nám čublifony...

ČETAŘ: Hamáčku, pro poštu! Pusťte... já tu kozu složím.

DRUHÝ VOJÁK: Jo — až něhdá jindá.

PRVNÍ VOJÁK: Čerchmanta složíte.

ČETAŘ (*usedá na kavalec*): Pryč, povídám. Když složím tuhle tu kozu, dostanu se do nebe, kde dělají he-he-he!

ŠIKOVATEL (*vstupuje do strážnice*): Jakápak je to zábava? Kdo šel s raportem? Kde je pošta?

ČETAŘ: Habt-acht!

ŠIKOVATEL: Co je?

PYŠVEJC: Pane šikovateli... 'šně hlásím, zde je hlavolam.

- ŠIKOVATEL: Jak?
- PYŠVEJC: Prosím hlavolam... kop-kopcr-brecher...
- ŠIKOVATEL: To je něco novýho. Viděl jsem miny, praky, luřtorpěda, řelmosmrtiče a v chirurgii lamače kostí. Hlavolamy neznám. Ukař�te... Tyhle kamínky? Was hajst?
- PRVNÍ VOJÁK: Skládají se obrázky... portmonka... tchyně... miminko...
- PYŠVEJC: Složil jsem již písmena A, B, C, D... nejtěžší je koza...
- ŠIKOVATEL (*sedá na kavalec*): Kde je koza?... Sem s kozou... tohle jsou hračky pro mýho Frantíka...
- DRUHÝ VOJÁK: Pane řikovatel... věc je řidná... taková... inu, tento... jak se to řekne...
- ŠIKOVATEL (*rovná kamínky*): ...Teda... tenhle trojhran poloříme na zadek... to je z obrázku hned vidět... ta kost... u ocasu... víme? Placička poloří se k hřbetu...
- TŘETÍ VOJÁK: Ne tak! Obráceně, pane řikovatel!
- ČTVRTÝ VOJÁK: Jo! Jináč by byla koza hrbatá.
- ŠIKOVATEL: Dej, Roubičku, hlavu pryč!
- PÁTÝ VOJÁK: Nastaly nám čublifóny...
- DRUHÝ VOJÁK: Vtipe, polechtej mě...
- ŠIKOVATEL: Nesahejte do toho... ruce pryč!
- PRVNÍ VOJÁK: Rád bych věděl, z řeho teď uděláte, pane řikovatel, rohy a kozí bradu.
- ČTVRTÝ VOJÁK: Dovolte, abych řekl své mínění. Pan řikovatel ráčí skládat kozu a v knížce je kozel... smím-li upozornit na ten vomyl...
- TŘETÍ VOJÁK: Osle! V knížce je koza, pravá sánská dojnice...
- ČTVRTÝ VOJÁK: Kterak to? Ve řkole jsem se učil přírodopis. Kozy nemají rohy... jen kozlové... jako jeleni... a laně, prosím...
- ŠIKOVATEL (*zamyřleně*): Čím jsou v civilu?
- ČTVRTÝ VOJÁK: Prodával jsem cukrdlata... prosím...

ŠIKOVATEL: Tak to vidějí... ani koze nerozumějí... a nevytrhují mě z těžkýho myšlení... teď přestávají špásy... (*Rozepne límec blůzy, utře si čelo.*)

PYŠVEJC: Já měl doma kozu bez rohů... takovou mohamedánskou...

ČTVRTÝ VOJÁK: Kozlové nedávají mlíko... a nerýpejte mě do žeber... to si vyprosím...

PRVNÍ VOJÁK: Halt! Co to! Poslouchejte!

— — — —

DRUHÝ VOJÁK: Kdo to tady pořád mňouká?

PRVNÍ VOJÁK: Vod nás tadyhle vzadu žádnej...

ČTVRTÝ VOJÁK: Takový ňáký prasáctvo...

TŘETÍ VOJÁK: To volá Mojžíš...

ŠIKOVATEL (*zlostně*): Ticho! Nebo hlavolam nesložím. Tenhle kamínek je zbytečný... musí být nějaká chyba... jaja... milí hoši... už mně vrávorá hlava... jděte s tím... do horoucího... pekla...

HLAS (*z přístěnku, kde sedí hráči karet*): ...potom v září jsme obsadili jeden polský zámek... tam bylo všeho... umím trochu francouzsky... poslali mě ke kněžně... nebo čertví co to bylo zač... povídám: „Paní hraběnko, syl vú plé, uvařejí nám knedlíké...“

ŠIKOVATEL: Držte hubu, vy tam! (*Zapálí si uherku.*) Basama!... Já to rozmetám... ten sakrament... vynález... hlavolamská...

PRVNÍ VOJÁK: Spadly dvě kostky na zem.

ŠIKOVATEL: Seber to, Čiháku!

PRVNÍ VOJÁK: Hoši, uhněte hnáty!

DRUHÝ VOJÁK: Vodundej ten ruksak!

ŠIKOVATEL: A do třetice všeho dobrýho!... Podle všech patentů a reglementů. Tak tyhle dva velké kameny jsou břicho... to je tak jisté, jako že jsem šikovatel... k tomu tenhle cvalíček... ocásek... A teď opatrně!... Položíme čtvereček vzhůru, na stranu, šikmo... no tak! Už máme hlavu...

Me-é-é... kozo rohatá!... Už to bude... Všeho do času, pánbůh navěky... a kam s těmahle kameny?... —? —? — Hrom do toho!

PORUČÍK (*vstoupí. Salonky. Ostruhy.*)

ŠIKOVATEL: Háá-bicht! Her Lajtnant, poslušně hlásím sedm mužů berajtsaft, třináct v arestu — nix najes!

PORUČÍK (*ukazuje rukou v jelení rukavičce*): Co to být?

ŠIKOVATEL: Poslušně hlásím, toť jest hlavolam.

PORUČÍK: Wie?

ŠIKOVATEL: Hlavolam — Kopfzerbrecher auf dajč.

PORUČÍK: Aha! Trč-prt-krz-krt!

ŠIKOVATEL: Jawohl, Herr Leutnant.

PORUČÍK: Co dělat s tím? Kriegsspiel? Pionierarbeiten?

ŠIKOVATEL: Nein... Muži majíce dienstfrei skládali z taštiček kozu... díval jsem se poněkud... na veselou zábavu... lustige Unterhaltung... viel besser als Karten...

PORUČÍK: Jak to — skladaty koza?

ŠIKOVATEL: Takto, prosím. Tadyhlenc jsou obrázky... písmena A, B, C, D... číslice... kolíbka... ovce... koza... šašek... miminko...

PORUČÍK: Was heißt das?

ŠIKOVATEL: Ein kleines Kind... noch saugen...

PORUČÍK: Ich verstehe schon! Weiter!

ŠIKOVATEL: Tchyně s parapletem... Všech devět kamínků se musí složit... jak to jde, tak to jde... nic nesmí scházet ani přebejvat... všechno akorát... nachlup... a tak... a ne jináč...

PORUČÍK (*usedne na kavalec. Odhodí bílé jelenice. Hledí do knížky. Přehodí nedbale nohu přes nohu. Potěžkává kameny*): Ja... also... das ist 'ne Ziege.

ŠIKOVATEL: Jawohl, Herr Leutnant, 'a Ziege.

PORUČÍK: Teška koza?

ŠIKOVATEL: Moc těžká k složení — jawohl!

PORUČÍK (*řadí nedbale kamínky*): Wenn man in die Lage kommt, ein derartiges Problem zu lösen...

muss man... natürlich, zuerst intensiv nachdenken... genaue Übersicht über alle Grundprinzipien haben... über das strategische Ziel... Resultat... aus den Komponenten... mnja... also in *d'em* Fall... aufpassen auf die geometrische Form der Figur... Rauminhalt der gesamten Fläche... der Länge und Breite nach... die Konturen scharf in die Augen nehmen... et cetera...

ŠIKOVATEL: Jawohl.

(*Muži se vytratí po špičkách. Poslední opatrně zavře dveře.*

Ticho...)

PORUČÍK: Dann *muss* es gelingen...

ŠIKOVATEL: Jawohl — muss —!

PORUČÍK: Ja!... Mir kommt... die Sache etwas kompliziert vor... ehm!... quasi... eine falsche Perlostrierung... vielleicht ein Fehler in der Vorlage... et cetera...

ŠIKOVATEL: Jawohl... Fehler... Herr Leutnant... nichts andrš... als Fehler...

(Telefon.)

ŠIKOVATEL (*do sluchátka*): Haló — kdo tam? Haló — haló — centrála? Bábinko, zas už spíte u toho kolovratu? A — to je Vládička? Odpustila, kočičko! Spojila mě... Kdo je? A pardon... Herr Major... jawohl... Herr Leutnant sein hier... (*Zavěsí sluchátko. Odtočí. K poručíku.*) Herr Major... bitte gehorsamst...

PORUČÍK (*točí kosočtverečným kamínkem. Čichá k němu*): Eine eigenartige Masse... es riecht nach Kastanien. (*K šikovateli.*) Máte šecker poržádek?

ŠIKOVATEL: Pefél, Her Lajtnant!

MAJOR (*vstupuje*): Servus Marzischka... bitte, komód zu stehen.

PORUČÍK (*salutuje*): Herr Major, melde 'samst... e... zehn Mann Bereitschaft, siebzehn Mann im Arrest... sonst nichts Besonderes...

MAJOR (*nečeká odpovědi*): Sauerkraut ausgefasst? Arrest desinfiziert? Lieber Freund... hast du die Zeitungen gelesen? Was sagst du? Kolossale Fortschritte... was? Noch paar Schläge und wir sind mit den Russen fertig. Das glaub' ich... Komm zu uns heute Mandoline spielen... (*K šikovateli.*) Acht geben... überall... Patrouillen rechtzeitig abfertigen... Wachen inspizieren...

ŠIKOVATEL: }
PORUČÍK: } Befehl, Herr Major!

MAJOR: Wo ist Herr Regimentsarzt?

ŠIKOVATEL: Melde ghorsamst, der Herr Regimentsarzt ist bei seiner Obduktion...

MAJOR: Um Gottes willen, was hab'sten da eigentlich... wer hat hier kleine Kinder?

PORUČÍK: Das ist... so... ein... Ding. (*K šikovateli.*) Kako se tuto menovat?

ŠIKOVATEL (*salutuje*): Hlavalam — Kopfzerbrecher auf dajč.

MAJOR: Kopfzerbrecher. Kolosál! (*Chvíli přemýšlí.*)... Sehr gut... das ist eigentlich für einen Generalstäbler... chichi!

PORUČÍK: Kopfzerbrecher... Unterhaltungsspiel... eine recht anstrengende Geistesbeschäftigung... et cetera...

MAJOR (*zamyšleně*): Sehr gut... Was alles die Leute...

ŠIKOVATEL: Jawohl, Herr Major.

MAJOR (*k poručíkovi*): Werde die Sache anschauen. Pack' das ein... und geh'ma!

PORUČÍK (*odchází s majorem. K šikovateli*): Zítřa poslat pro ten špíl.

*

Je půlnoc. V důstojnickém baráku mdle svítí dvě pečlivě zastřešená okna. Jimi se nese do tiché noci tlumené drnkání mandolíny a zpěv mužského tenorku. O pět tmavých skel dál plane okno dokořán otevřené. Starý major sedí vysvlečen. Na stole láhev

vína a kysibelka. Kouří z dlouhé dýmky. Sedí nehybně. Nohy zabaleny v houni. Levá ruka podpírá hlavu, pravá posunuje cosi po desce stolu...

Kolem plotu zahrádky zvolna přechází tmavá postava. Stráž. Pyšvejc. Pomalu sune své nohy v horských botách. Pravačkou přidržuje popruh verndlovky. Občas vzhledne k osvětlenému oknu... Zastaví se. Dívá se dlouho na majora. Pro sebe (polohlasně): Kdybys složil dva trojúhelníky... šikmo napříč... přirazil na okraj čtvereček... vložil mezi to biskupskou čepici... tyčinku přirazil k ocasu... byla by koza hotová... jinak to nejde... Bůh je můj svědek... kdybys seděl... dědku... do rána...

*

Dvě hodiny z půlnoci. Kroky. Hovor.

ŽENSKÝ HLAS: Also gute Nacht, Herr Leutnant... Auf Wiedersehen...! Pá... pá...

Bouchnutí dveřmi. Ticho. Dvě okna zhasnou. Krajiní, majorovo okno svítí vytrvale...

Pyšvejc leží ve strážnici. Nemůže usnout. Převaluje se na kavalci. Přemýšlí.

Čas se líně šine...

*

Tři hodiny ráno.

Pyšvejc vzdychne a vstane.

Bos, v košili a spodcích stojí před strážnicí. Dívá se na osvětlené majorovo okno...

Usedá bos, v podvlečkách na práh... Drbe si patu.

„Kdyby Bůh nebeskej ráčil mu vnuknout... aby složil největší kameny šikmo... napříč... čtvereček na kraj... tyčinku na zadek... abysme oba... ty svý hlavy... už položit mohli...“

Zajatcovy sny

Co vám mám, lidičky, vypravovat... to je těžký...

Dejte mně pokoj... no jo... maminko... tak, Máňo, sem aspoň dej rum... švagře, dej mně retku...

Tak to už jsem vám včera povídal, že jsem měl prostřelenou nohu a že jsem zůstal ležet v křoví. Asi tak kvečeru přišli Srbové, strkali do mne kolbami: „Švaba!... Švaba!“

Zdvihli mě chlapi a pořád: „Neboj se — neboj se!“ Přijde chlap jako hora, křikne: „Neboj se!“ — a šups pravačkou do kapsy, vytáhne hodinky a pryč! Přijde druhý: „Neboj se — no, no — neboj se!“ — popadne za nohu, uhodím sebou o zem, stáhne bagančata — a pryč!

Pak nás hnali: „Hajda — hajda — ajd, ajd!“ Pořád: „Ajd, ajd, tamo za komandýra!“

Šel jsem naboso, noha mě bolela, byl jsem vzadu, kdepak! — Nemoh jsem tak čerstva.

V jedné vesnici — člověk si rajnsenkrecht nic nepamatuje — dali pečeného turka s rakíjí a zas: „Ajd — ajd — Švaba!“

Štěstí, že jsem měl zašitý peníze — dal jsem korunu stražárovi, starý čiča, komitadží, hodný člověk, pral se s Turky

u Drinopole nebo kde — už nevím — měl flintu na provázku. Přines mně kostku cukru. Panečku — cukr — pochoutka —!

Vezl jsem se potom na voze — lidičky — nohu měl jsem zpuchlou jako konev, páčila — inu, šeredné to bylo.

V konických kasárnách v Niši — lidičky — tam byla zima, hlad a vši.

Takhle na dvoře — už nevím, jestli to bylo tam, nebo vlastně kde — mám pořád strašně pitomou hlavu — byla latrina, příkop, chodili tam choleristi a chlapci s tyfem — to vám bylo — jak bych to řekl? — No! Od téhle naší hrušky až támhle ke kurníku — tak veliká a hluboká jáma — nahoře laťky postříkané vápnem. A tam byla mrtvola — dvě — tři — nohy jim čouhaly nebo taky ruka. Šel chlap na záchod, ten s úplavicí nebo cholera — nic neřek — strážara nezavolal — sed si, slabostí upad — zrovna do toho — a utopil se.

Jo! — Pak jsem byl v pěšadijských kasárnách kněza Michala — a dejte mně pokoj, já už nemám co vypravovat.

To je všecko těžká věc — tam mně zuby vypadaly a spad jsem z postele.

A ještě něco! A už dost...

Jedna sestra Červeného kříže, hezká holka, zpívala, česky uměla. Pořád zpívala: „A my domů nepůjdeme, až ráno — až ráno...“

Vedle v bolnici ležel — takhle napravo — jeden komitadží — ruský hrabě — od Kališe — říkal, že jeho táta je členem ruské dumy — že musel z domova pro holku — či proč, už taky nevím — otec ho vydědil — tak se dal k vojsku — esli byl u legie v Africe nebo v Tunisu — taky už nevím — kluk jak malina.

Kolik mu bylo let? Asi tak čtyřiaadvacet a chvíli neposeděl na krevetu. Přijel z Barcelony a říkal, že si tam namluvil nevěstu, ale ta mu ujela do Jižní Ameriky — nebo kam, to už nevím — takový pomalý, slabší člověk — zvratný tyfus, plil krev a říkal: „Plúča — moje plúča — já to nevydržím!“ Pořád naříkal: „Kyrie... Kyrie!“ a my jsme mu nadávali. Ptal se, co chci na památku, až umře. Když se pozdravil a odjížděl, dal mně

francouzsko-španělský slovník — a tuhleten řemen, od kalhot, šáhněte si — to je kůže! Jenže co se slovníkem? Tak jsme papír upotřebili... víme?... Když o něj byla strašná bída... Když jsem dal dvě škartky... tak to byla laskavost... a ne zadarmo...

Lidičky! — To byl divný člověk, ten hrabě! Přál si kněze, a když přišel pop, nadával a nechtěl s ním mluvit. Taky mně říkal, abych telegrafoval do Varšavy, že má třetí stadium soucho-
tin — aby se doma obměkčili a poslali peníze.

Já telegrafovat? — Kdepak! Zrovna jsem v noci upad na chodbě a potlouk se... byl jsem rád, že ležím.

Toho času přišla k nám ruská kněžna, dala mně vlastnoručně podvlékačky, sluhové je nosili v košíkách. Ta potom do Varšavy přeci jeho otcí telegrafovala, že má to třetí stadium. Dal mi z radosti rubl.

Dostal jsem od doktora Milovanoviče vodičku na puchýře od vši a ten hraběcí kluk užívání na plíce — inu, byla to halt těžká věc — lékárník, takový budižkničemu — měl ovázanou tvář — nějaký škrofle — či co — to už nevím — psal cedulky na lahvičky kyrilicí.

Jednou přijde doktor Milovanovič, vidí hraběte, jak pije z lahvičky, a povídá mu: „Šta ty rádiš?“ koukne na můj stolek a řekne: „Aha!“

Přestavil lahvičky, zaklel a kouk na ošetřovatelku — takovou suchotu — to jste měli vidět — lidičky — jak se hned celá zježila.

V Niši jsem měl sny a ty se všechny vyplnily.

Tak zrovna první sen!

Zdálo se mně, že letím éroplánem domů. Chtělo se mi strašně jíst — právě že jsem nemohl nic jíst — měl jsem takovou strašnou chuť k jídlu. Hlavně — takhle — na vánočky nebo na samožitnej chleba. Letíme a myslím si: Nikdo o tom neví. Vidím Srbsko, baráky, sela. Jak jsme se dostali přes Rakousko, už nevím... Tady doma jste mně povídali, že dědeček zas strašně chlastá. Rek pošel, přinesli jste mně chleba, buchty. Vy, maminko, jste mně nasypala plný pytlíček soli, to jsem ji moc prosil, taková silná chuť po soli — bral jsem tu sůl z mísy a sypal si do úst. Sůl — lidičky — nad zlato! Z domu jdu do hospody

U Lupínků. Napiju se piva a honem se s bratrancem — jako teda — hospodským loučím, abych byl v nemocnici, než doktor Milovanovič přijde asistovat.

Šťastně jsme se dostali zpátky a bylo dobře!

Tenhle sen se vyplnil asi v tom, že jsem se teď opravdu dostal domů — a ti, co byli se mnou — už jsou pánbůhvíkde v Albánii — a taky moc je jich už zakopanejch. Nebo taky ne.

Druhý sen!

Zdálo se mně, že přijede císař Vilém do Niše — a že král Petr jde ho uvítat — a tak se to člověku všechno splete dohromady — byl jsem na nádraží a vidím náramně mnoho mrtvol a postřelených psů. Myslím si: „Proč takový neřád neodstranili, když přijede císař?“ Jestli císař přijel nebo ne... to už taky nevím... jen to vím, že jsme šli z nádraží s nějakým Cibulkou... Vy ho neznáte... cože?... Ale kdepak!... Tenhle byl od dvaadvacátých... Cibulků je moc! On povídá: Vždyť nemají v Niši místo!... Císař Vilém byl pak v naší nemocnici... slyším dlouhou francouzskou řeč... a dál už nevím, co a jak... To se taky vyplnilo. Císař Vilém přijel do Niše a taky bulharský Ferdinand.

A třetí sen, to si, k sakru, poslechněte! Nech ten rum na stole, Máňo!

Někde tady u nás se stala vražda. Jeden hostinský utlouk sekerou ženu... Jestli náš tatínek byl volán za svědka... nebo čertvíco... jak se mně to všechno popletlo... tak nějak... přijde zkrátka tatínek do Niše ke mně, mezi vojsko, a zase se ztratí... ohlížím se...

Opravdu, tatínek mezi vojsko přišel, byl odveden, a naposled byl přeci v Nagy Kaniža operován... to přeci víte... jenže teď už půl roku nevíme, co a jak...

Nejkrásnější je tenhle sen, ale ten se nezdál mně, ale tomu Cibulkovi od dvaadvacátých.

Představte si ohromnou louku... a daleko široko nic než rovina a luka. Uprostřed stál Přemysl Otakar v plné zbroji a smutně se díval... Najednou se vznáší pomalu do nebe a zmizí v oblacích... Na jeho místě se objevila kněžna Libuše v bílém rouchu a taky tak se lítostivě dívala, oči si zakryla a plakala... a najednou se taky vznese a pryč...!

Cibulka koukne na oblohu a vidí, kterak se táhne prostředkem modrý pás a od něho napravo a nalevo ohromně vojska, jeden na druhém, hlava vedle hlavy, koní, vozů, zbraní... plničká obloha vojsk... vidí... kterak se modrý pás úží... ta vojska jdou na sebe...

To se taky vyplnilo — jenže už dřív!

Přemysl Otakar padl zákeřnou rukou a Libuše, jako — teda jeho žena, umřela — už nevím jak — zkrátka se to spletlo s tím atentátem v Sarajevě... a pak hned vypukla válka.

Jak jsme se měli o Vánocích, maminko? Co jsme měli dobrého?

Na svátky, Nikita dan, pan Pašič poslal obrovskou rybu, takovou divnou, z Ochridského jezera, s červenýma tečkama... Na Božič jsme měli testo, oběd. Říkali: „Christos se rodí“ a všichni se líbali... ruský hrabě mě líbal...

Zrovna taky o Novém roce — nebo už nevím kdy — tak asi to bylo — přijela kněžna Ypsilanti, nějaká řecká — čertví, už nevím — dávala dárky — to každý rád popad. Dostal jsem košili, čarapu a flašku koňaku — lidičky — to byla fešná ženská — šaty jen tak — žádná nádhera — lokajové nosili bedny. Boty vezla až z Řecka — anebo z Anglie — čertví — náramně krásný, pevně šitý boty — říkali jsme jim boty Ypsilanti — inu — dobré to bylo —!

Pak přišel Jiří, srbský princ, Dordě mu říkali... ale už se tak na všechno dobře nepamatuju — člověk má pitomou hlavu... jen vím, že chodil od postele k posteli a ptal se: „Šta ti falí?“ a byl s ním — nebo snad s někým jiným — to už nevím — hrozně krásně oholený oficír — takový vyčouhlý chlap.

Taky přišel pop — legrační figura — rozdával dopisné karty, deset každému — sutanu, pořád se ohýbal, křížoval, vousy jako Izaiáš... a abych nezapomněl — jeden anglický doktor byl u nás — takovej brejlatej — pak jsem mazal jednoho žida z Bělehradu — mast smrděla — dal mně pomeranč...

Ááá — jojojo! — Líídičky — už nevím, co bych vám povídal.

Pořád zívám a jsem strašně vospalej... Máňo, vodhoď mně tu peřinu... a už mně dejte svatej pokoj s tím vyptáváním...